

4,5

jaar zat Al Capone vast op Alcatraz.

7,07

miljard dollar was de omzet van de casino's in Las Vegas in 2021.

17

titels behaalden de Los Angeles Lakers in de NBA, de Amerikaanse professionele basketbalcompetitie - voor het laatst in 2020. Het team verloor ook de meeste finales - 15.

18

°C is de gemiddelde dagtemperatuur in San Diego in december, de koudste maand.

41

% is de hellingsgraad van het laatste stukje van Bradford Street, de steilste straat van San Francisco.

104,1

uur sta je in Los Angeles per jaar in de file - de stad staat nummer één op de wereldwijde fileleedlijst. San Francisco staat op plek 4 met 82,6 uur, Las Vegas op 333 (cijfers pre-corona).

265

vestigingen heeft In-N-Out Burger (anno 1948) in Californië (en 13 in Las Vegas). Onder de vele fans van de fastfoodzaak zijn beroemde chefs als Gordon Ramsay, Mario Batali en wijlen Anthony Bourdain. De hamburgers zijn dan ook verrukkelijk.

318

dollar geeft de gemiddelde toerist per dag uit in Las Vegas.

1912

dollar kost de Anniversary McCarthy Salad in de Polo Lounge van het Beverly Hills Hotel (blz. 41), dat in 2022 110 jaar bestond. Er zitten dan ook kreeft, kaviaar en goudblaadjes op en je 'krijgt' er een fles vintage Dom Pérignon bij. Voor de gewone McCarthy Salad en een 'proleterig' glas Moët & Chandon ben je zo'n \$75 kwijt.

9982

calorieën krijg je binnen als je de Quadruple Bypass Burger van de Heart Attack Grill in Las Vegas helemaal opeet. Als je hem helemaal opkrijgt, word je door de in zusteruniformen geklede serveersters naar buiten gereden in een rolstoel.

12.310

km² is de oppervlakte van Los Angeles County, zo'n anderhalf keer de Randstad.

24.000

hl wijn produceert Californië jaarlijks - iets minder dan de helft van Frankrijk.

150.915

hotelkamers heeft Las Vegas.

842.754

inwoners heeft San Francisco (2022). In de hele Bay Area wonen een kleine 8 miljoen mensen.

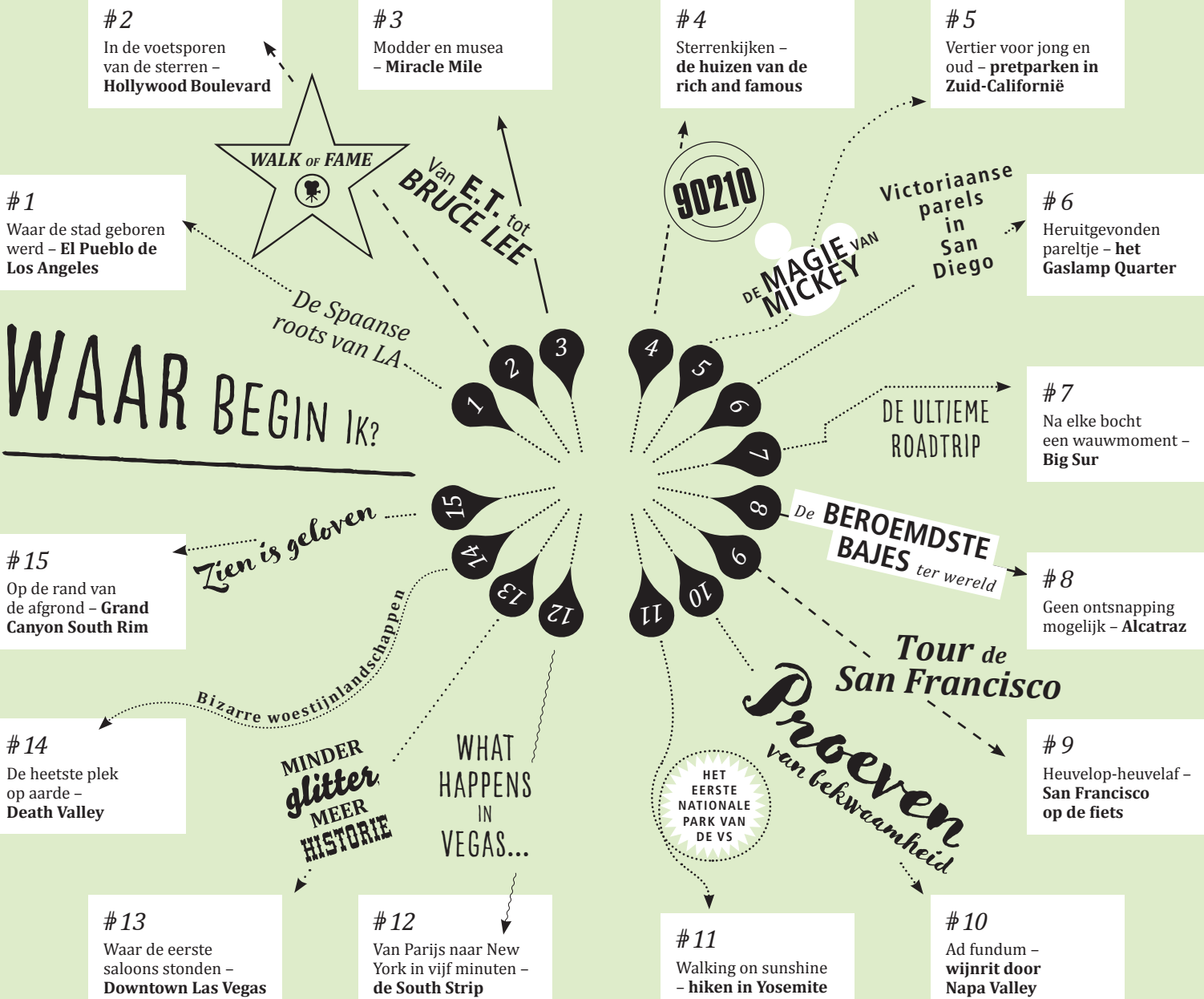
1.440.233

dollar is de gemiddelde prijs van een huis in San Francisco.

17.900.000
buitenlandse toeristen
bezochten Californië in
2019.

Het kompas van Los Angeles, San Francisco

en Las Vegas 15 manieren om je onder te dompelen in de streek

4

Sterrenkijken – de huizen van de rich and famous

Sinds Mary Pickford en Douglas Fairbanks er een huis lieten bouwen, is Beverly Hills de woonplaats van Hollywoodsterren.

Van dat huis uit 1918, **Pickfair 1**, is niet veel over. Het enige dat er op 1143 Summit Drive nog aan herinnert, is het toegangshek. Het eerste huis van Beverly Hills werd overigens al in 1911 gebouwd door warenhuistycoon Harry Robinson en zijn vrouw Virginia. Op het landgoed van 2,5 ha werden tuinen aangelegd met terrassen, fonteinen en vijvers. Deze **Virginia Robinson Gardens 2** werden in 1982 nagelaten aan de stad en zijn tijdens een rondleiding te bezichtigen, evenals het huis met het oorspronkelijke meubilair.

Greystone Mansion 3 werd in 1928 door oliemiljardair Edward I. Doheny gebouwd als cadeau voor zijn zoon Ned. Die heeft er echter niet lang van kunnen genieten. Vier maanden nadat hij er met zijn vrouw en vijf kinderen introk, werd hij samen met zijn secretaris dood aangetroffen in een gastenkamer. In de villa zijn vele filmscènes opgenomen, van onder andere *The Big Lebowski*, *The Bodyguard*, *Spider-Man* en *X-Men*.

Een ander icoon is **Spadena House 4**, ook wel **The Witch's House** genoemd, het heksenhuis. Het werd in 1921 gebouwd als kantoor en kleedkamer van een filmstudio in Culver City en 13 jaar later verhuisd naar 516 Walden Drive. De tuin werd met opzet overwoekerd om het spookachtige karakter te benadrukken. Het is een van de meest gefotografeerde huizen in Beverly Hills.

Gated communities

Ten zuiden van Sunset Boulevard wonen de miljonnairs, ten noorden ervan de múltimiljonairs. Daar zijn dan ook de mooiste huizen te vinden, of in elk geval de grootste – geld en goede smaak gaan niet altijd hand in hand. Veel sterren kiezen tegenwoordig voor *gated communities*: met hekken, muren

en bewakers van de buitenwereld afgeschermd wijkten. Zoals **Beverly Park** onder Mulholland Drive, waar Samuel L. Jackson en Dwayne 'The Rock' Johnson wonen in kastelen tot wel 3700 m² groot. Of **Mulholland Estates** een stukje verderop, waar ook menig beroemdheid woont.

Toch wonen er nog een hoop celebs in 'normale' huizen in Beverly Hills en het naburige Bel Air. Wil je weten wie waar woont, dan kun je een **map to the movie stars' homes** kopen op Hollywood Boulevard (► blz. 24). Vraag wel even of er ook sterren van nú op staan – sommige kaarten zijn al vijftien jaar niet bijgewerkt. De gidsen die met je meerijden tijdens een georganiseerde rondrit zijn daarentegen altijd goed op de hoogte en vertellen je waar beroemdheden wonen als Taylor Swift, Jennifer Lawrence en Jack Nicholson, die al meer dan 50 jaar op dezelfde plek op Mulholland Drive woont.

Broeierige affaires

Wil je zomaar rondrijden en indrukwekkende huizen zien, dan is elke noordelijke zijstraat van Sunset tussen Mountain Drive en de I-405 goed. Bijvoorbeeld Benedict Canyon Drive of Roxbury Drive, even voorbij **The Beverly Hills Hotel 5**, waar affaires zijn begonnen en huwelijken gestrand. De overlevering wil dat de geheime rendez-vous tussen Marilyn en JFK hier plaatsvonden – en later ook die met zijn broer Robert. Elizabeth Taylor en Richard Burton verbleven er regelmatig. Hun ontbijt moest worden vergezeld door twee flessen vodka. En bij de lunch moesten er nog twee komen.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Virginia Robinson House 2: 1008 Elden Way, tel. 1 310 550 20 87, robinsongardens.org, rondleidingen zie website, aanmelden verplicht, \$15, 5-12 jaar \$6.

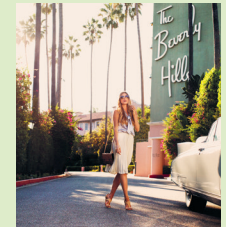
Greystone Mansion 3: 905 Loma Vista Drive, greystonemansion.org, park dag. 10-17 ('s zomers 18) uur.

ACTIEF

Tours langs *celeb houses*: **Access Hollywood** (accesshollywoodtours.com, \$44, tot 11 jaar \$34) en **Ultimate Hollywood** (ultimatehollywoodtours.com, \$39, tot 11 jaar \$29). Of per fiets (veel bergop): **Bikes and Hikes 1** (8743 Santa Monica Blvd, bikesandhikesla.com, \$71, e-bike \$96).

O
OVERIGENS

Misschien wel de beste plek om sterren te spotten is **benzinstation 76 8** op 9988 Wilshire Blvd. Die Porsches en Range Rovers hebben immers ook gewoon brandstof nodig.

Om in **The Beverly Hills Hotel** te verblijven, moet je een goedgevulde portemonnee hebben. Een lunch in de **Polo Lounge 5** is echter heel betaalbaar – zolang je niet kiest voor de Anniversary McCarthy Salad (zie blz. 9) van \$1912 (9641 Sunset Blvd, dag. 11-15 uur, \$\$\$).

Plattegrond: blz. 38 | Eigen vervoer of tour

The Wiggle maakt fietsen in de steile straten van San Francisco iets eenvoudiger

Fiets je liever niet op gebaande paden? In en rond San Francisco zijn vele uitdagende parcours voor **mountainbikers**. Kijk voor trails, routes, tochten met gids en huurfietsen op mountainbikes.com.

Prima pleisterplaats: de Warming Hut

hoge dennenbomen, waar niets anders te horen is dan het ruisen van de bladeren en af en toe een uitgelaten hond, in een nationaal park. Eenmaal het bos uit hou je rechts aan op Martin Luther King Drive en ook weer op de Y-splitsing om op Bernice Rogers Way te komen. Blijf nu de weg volgen tot je langs de Hollandse molen bij het strand komt.

Leuke, maar erg zware route

Je kunt op twee manieren naar de Golden Gate Bridge. De *easy way out* is via dezelfde of een andere route teruggaan naar waar je het park bent binnengekomen. Net voor je eruit bent fiets je links **Conservatory Drive** op en ga je via **Arguello Boulevard** naar de **Presidio**. De andere optie is leuker, maar ook veel zwaarder. Ga na de molen rechtsaf op de **Great Highway** en blijf deze steile weg volgen. Sla na de parkeerplaatsen links **El Camino del Mar** in en ga meteen rechts op **Seal Rock Drive**. Ook hier zul je flink moeten trappen! Ga na het park links **34th Avenue** op. Fiets langs de golfbaan naar de parkeerplaats van de **Palace of the Legion of Honor** (► blz. 78) en geef jezelf een schouderklopje – het moeilijkste deel van de route is achter de rug!

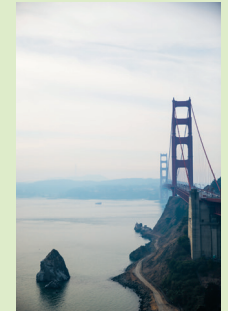
Fiets voorbij het **Holocaust Memorial** naar El Camino del Mar en ga rechtsaf. Het is verleidelijk, en erg lekker, om hier als een bezetene naar beneden te raggen, maar dan mis je de vele doorkijkjes naar de **Golden Gate Bridge**. Waar de bebouwing weer begint, zie je links een bordje met 'Lands End'. Stap even af voor een wandeling door het parkje. Als je broodjes hebt meegenomen, is dit een mooie plek om ze op te eten.

De brug over

Ga hierna weer verder op El Camino del Mar. Sla waar de 'middenberm' eindigt rechtsaf; na een tijdje voert de weg het park in richting de brug. Hou links aan op de Y-splitsing (mooi uitkijkpunt aan je linkerhand) en ga bij **Merchant Road**, een paar honderd meter verder, linksaf en weer links na de parkeerplaats. Neem het tunneltje naar de andere kant van de 101 en fiets meteen links de brug op of naar beneden naar het waterfront, waar je aan de voet van de brug bij de **Warming Hut** kunt bijtanken.

Dan is het tijd voor de climax van deze fietstocht: een ritje over de **Golden Gate Bridge** (► blz. 78). Aan welke kant van de brug je mag fietsen, hangt af van de dag en het tijdstip. Op weekdagen na 15.30 uur en het hele weekend rijd je aan de linkerkant, op weekdagen tot 15.30 uur rechts. Eenmaal aan de overkant kun je op de dalende slingerweg naar Sausalito heerlijk uitwaaien. Ben je via de rechterkant van de brug gekomen, neem dan de trap naar het Vista Point en loop onder de 101 door om op de goede route te komen.

In Sausalito kun je, wachtend op de veerboot terug naar San Francisco, de verbrande calorieën weer aanvullen met bijvoorbeeld een heerlijke hamburger van **Napa Valley Burger Company** of een pizza-with-a-view bij **Bar Bocce**, waar ze ook fijne cocktails maken. Daarover gesproken, bij de **Barrel House Tavern** kun je zelf een drankje samenstellen op basis van huisgemaakte soda's met bijvoorbeeld ham-, bacon- of kaneelsmaak. Na twee van die cocktails is de kans wel groot dat je de tijd vergeet en de laatste veerboot mist. Maar je kunt altijd nog met de bus terug en je fiets de volgende dag ophalen.

Ook vanuit Sausalito is het uitzicht op de Golden Gate Bridge schitterend

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Blazing Saddles fietsverhuur: na een korte uitleg over de fiets (meestal een zogenaamde hybride met 24 versnelingen) kun je op pad. Een duidelijke routekaart en een helm (verplicht tot 18 jaar) is inbegrepen. Ook fietstochten met gids (433 Mason St bij Union Square en drie locaties bij Fisherman's Wharf, blazingsaddles.com/san-francisco, dag. vanaf 9 uur, fiets vanaf \$36 per 24 uur, e-bike (13+) vanaf \$88, kinderfiets, babyzitje \$20, Golden Gate Bridge Guided Tour van 3 uur \$65, met e-bike \$95, online korting).

Golden Gate Ferry van Sausalito naar Ferry Building: goldengateferry.org, check website voor tijden laatste afvaart, \$14, 5-18 jaar \$7.

Blue & Gold Ferry van Sausalito naar

Pier 41: blueandgoldfleet.com, check website voor tijden laatste afvaart, \$14,25, 5-11 jaar \$8,50.

ETEN EN DRINKEN

Duboce Park Cafe: 2 Sanchez St, ma.-vr. 7-17, za., zo. 8-17 uur, \$.

Warming Hut: 983 Marine Drive, dag. 9-17 uur, koffie en snacks, \$.

Napa Valley Burger Company: 670 Bridgeway, Sausalito, napavalleyburgercompany.com, wo.-zo. 11.30-18 uur, hamburgers vanaf \$-\$. \$.

Bar Bocce: 1250 Bridgeway, Sausalito, barbocce.com, dag. 11.30-22 uur, \$\$.

Barrel House Tavern: 660 Bridgeway, Sausalito, barrelhousetavern.com, ma., wo.-vr. 12-21, za., zo. 11-21 uur, \$-\$. \$-\$. \$.

Plattegrond: blz. 72-73